CIVILIZATION

ཨཱརྱན་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་པ།

A BRIEF HISTORY OF ARYAN BROKPAS

མཛད་པ་པོ།

འབྲི་གུང་སྐྱབས་མགོན་འཕྲིན་ལས་ལྷུན་གྲུབ།

By

His Holiness Drikung Kyabgon Tinley Lhundup

༄༅། །ཨརན་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་པ་པ། འཇུག་པ་པོ།

A BRIEF HISTORY OF THE ARYAN BROKPAS

རྩོམ་སྒྲིག་པ།

འབྲི་གུང་སྐྱབས་མགོན་ཕྲིན་ལས་ལྷུན་གྲུབ།

By

His Holiness Drikung Kyabgön Tinley Lhundup

Translated by

Dr.Trinlé Dorjé Dampo, Acharya Tséring Wangyel, and Dr.Konchok Tsetan Jora

Edited by

Dr.Ge Song

....

འགོ་བརྗོད།

༄༅། །སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ འགོ་སྟོད་དུ་ཐེངས་དང་པོ་ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་རང་རེའི་དགོན་ཁག་ཚོར་ཆོས་སྐོར་དུ་འགྲོ་དུས། ཨཛུན་འབྲོག་པའི་ས་ཁུལ་དུ་འབྱོར་སྐབས། མིའི་གདོང་རིས་མི་འདྲ་བ་དང་། ཆས་གོས་མི་འདྲ་བ། ཁྲབ་སྟོན་མི་འདྲ་བ་མཐོང་སྐབས། ཁོང་ཚོའི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིག་གཞུང་ལ་ངོ་དབྱིངས་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ། ཁོང་ཚོའི་ནང་དུའང་འགྲོ་བསྐྱོད་བྱས། ལྷག་པར་མཁས་དབང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་འབྲོག་ཡུལ་ཁུལ་དུ་སློབ་གྲྭའི་དགེ་རྒན་ཡུན་རིང་བྱས་པས། འབྲོག་པའི་གླུ་གཞས་དང་། ལོ་རྒྱུས་སྐོར་ལ་རྒྱུས་མངའ་ཆེ་བས། ཁོང་དང་མཉམ་དུ་བགྲོ་གླེང་དང་འབྲོག་པའི་རྩོམ་དེབ་དག་ལའང་ལྟ་ཀློག་བྱས་པས་འབྲོག་པའི་སྐོར་ལམ་ཙམ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་།

སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༢ ལོར་ Maria Angelillo གིས་བརྩམས་པའི་ <གནའ་བོའི་དཔལ་ཡོན་གྱི་ནོར་མཛོད་དང་ལོ་རྒྱུས་ >ཞེས་པའི་པར་དེབ་ནང་ཨཛུན་མི་རིགས་ཀྱི་གདོད་མའི་རིགས་རྒྱུད་དང་། ཡོང་ཁུངས། ཁོང་ཚོས་རྒྱ་གར་གྱི་དཔལ་ཡོན་ལ་ལེགས་སྐྱེས་ཕུལ་སྐོར་གྱི་གྲིབ་གཡོག་དག་དཔར་དེབ་དེས་འོད་སྣང་གསལ་བར་བྱས་པས། ཐེངས་འདིར་ཨཛུན་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་སྙིང་བསྡུས་འདི་བཞིན་འབྲི་ཐུབ་པ་བྱུང་། མ་གཞི་ཨཛུན་མི་རིགས་དང་། ཨཛུན་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ཤིན་

ཏུ་དཀོན་པ་ཞིག་ཡིན་རུང་། སྒྲོལ་སྒྲོང་དགེས་གཡལ་ཆེའི་ཨཇུན་མི་རིགས་དང་། ཨཇུན་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་གནད་དོན་ཐད་ལ་ཁ་སྟོན་བྱུང་སྟེ། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༢ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ པའི་ནང་ཐེངས་དང་པོ་ཟིན་བྲིས་སུ་བཏབ་ཐུབ་པ་བྱུང་།

འདི་དབྱིན་ཡིག་ནང་དང་ཐོག་སྒྲོལ་ཕྲིན་ལས་རྡོ་རྗེ་དམ་པོ་དང་། ཨ་ཙཱ་ཚེ་རིང་དབང་རྒྱལ་གཉིས་ནས་བསྒྱུར་ཞིང་། དེ་རྗེས་སྒྲོལ་དགེ་བཀྲིས་རྡོ་རྗེ་ནས་སླར་སྒྱུར་བྱས། མཐར་སྒྲོལ་སྒྲོང་དགེ་ནས་བཅོས་བསྒྲིགས་སོང་བར་རྗེས་སུ་ཡི་རང་དང་། འདིའི་ལས་དོན་ཐད་མཉམ་ཞུགས་གནང་མི་ཚང་མར་ཐུགས་རྗེ་ཆེ་ཞུ་རྒྱུ་དང་སྦྲེལ་ལེགས་སྨོན་གྱི་མཚམས་སྦྱར་རོ།

འབྲི་གུང་པ་ཕྲིན་ལས་ལྷུན་གྲུབ་ཀྱིས། ༢༠༢༢ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ ཚེས་ ༡༡ བཟང་པོར། །

Foreword

During my visit to Dirkung Kagyu Monasteries in Ladakh in the early 1980s, I was struck by the unique appearance, clothing, and dance styles of the Brokpas in the Aryan valley. This experience sparked my interest in their culture and history, and I have since made a concerted effort to meet and converse with Brokpas in their homes whenever possible. I also personally know Sonam Phuntsok, who taught in the Aryan valley for years and is knowledgeable about the Brokpas' culture, folk songs, and traditions. We had many conversations on this topic, furthering my understanding of the Brokpas.

In 2022, I came across Maria Angelillo's *History and Treasures of an Ancient Civilization*, which shed light on the origins of the Aryan race and their contributions to India's civilization. This sparked my interest in writing a short history of the Aryan Brokpas, despite the sparse literature available on the topic. Dr. Song recommended several important works that deepened my knowledge of the Aryans and the Aryan Brokpas. I completed the first draft in December 11th, 2022. Dr.Trinlé Dorjé Dampo, Acharya Tséring Wangyel translated the draft into English. Dr.Tashi Dorje polished their translation. Then, Dr. Song thoroughly edited both the Tibetan and English versions.

དཀར་ཆག

འགོ་བརྗོད།
Foreword

སྤྱི་ཡོངས་ལ་བལྟ་བ། 3

Overview 4

ཨཪྻན་མི་རིགས་རྒྱ་གར་དུ་འབྱོར་བ། 7

Arrival of the Aryans in India 8

ཨཪྻན་མི་རིགས་ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་སུ་འབྱོར་བ། 11

Arrival of the Aryans in Lower Ladakh 12

ཚེ་པོ་(ཆུན་པོ་)སྲུབ་ལྷའི་(བོ་ནོ་ན།)དུས་སྟོན། 20

Bonona: The Festival of the Grain Bearing Tip Deity

(Chunpo Srubla) 21

ཨཪྻན་འབྲོག་པ་ནང་པའི་ཆོས་སྒོར་བཞུགས་པ། 25

The Introduction of Buddhism to the Brokpas 26

འབྲོག་པའི་མི་རིགས་དང་ཤེས་ཡོན། 31

The Brokpas’ Native Language and Education 32

References 36

༄༅། །ཡརྐན་ཀེག་བ་ཀི་ལེ་རྒྱུ་བ་ཤིན་ཀྱུ་འཇུ་བ་བ་ འཇུག་པ་བེ།

A BRIEF HISTORY OF THE ARYAN BROKPAS

མཚོ་ནག་པོ་དང་། མཚོ་རྒྱ་ནའི་གནུབ་ཀྱི་ས་ཁྲ།

སྐྱི་ཡོམ་ལ་བལྟ་བ།

ཨརྱན་ཞེས་པའི་མི་རིགས་དེ་འབྱུང་ས་ནི་ཡོ་རོབ་དང་། ཨེ་ཤི་ཡའི་བར་གྱི་མཚོ་ནག་པོ་ Black Sea དང་། མཚོ་ཧྲ་ཉའི་གཟུགས་ Caspian sea བར་གྱི་ཀོ་ཁ་སུསི་ Caucasus བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་ས་ཐང་ནས་བྱུང་། ཨརྱན་ཞེས་པ་ལེགས་སྦྱར་གྱི་སྐད་དུ་འཕགས་པ་དང་། འབྲོག་པ་ནི་སྔོ་ཐོག་སྐྱོང་བ་ལ་ཟེར། རྒྱ་གར་བས་ཧྲ་རད་ Dard ཞེས་རི་པ་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན་པས། འགོ་མ་ཁོང་ཚོ་འབྲོག་སྐྱོང་ནས་འཚོ་སྐྱོད་བྱས་པས་དེ་ལྟར་འབོད།

ཨརྱན་མི་རིགས་ནི་སྤྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་རྟེ་ ༡༨༠༠ བར་ཐོག་མར་རྒྱ་གར་ནུབ་བྱང་གི་ཆུ་མོ་གནྡྷ་དང་། ཆུ་བོ་ཡ་མུ་ན་གཉིས་འདུས་མཚམས་ཀྱི་བར་དུ་གནས་གཞི་བཅས་ཞིང་། དེ་སྐབས་འབྲོག་ལས་གཙོ་གཉེར་བྱས་ཞིང་། དེ་རྗེས་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༡༠༠༠ ཡས་མས་སུ་རྒྱ་བསྐྱེད་ཀྱིས་ཞིང་ལས་གཉེར་འགོ་ཚུགས།

ཀོ་ཁ་སུསིའི་ས་ཁྲ།

དེང་དུས་ཀྱི་མཁས་དབང་ཚོས་

གསུང་ན་ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱིས་རྒྱ་གར་གྱི་དཔལ་ཡོན་དང་རྒྱས་གཏོང་རྒྱུར་ལེགས་སྐྱེས་ཕུལ་དུ་ཕྱིན་པ་ཕུལ་ཡོད་པ་གསུང་། ཨརྱན་འབྲོག་པའི་ཚོ་པ་ཁག་ཅིག་ལ་དྭགས་ཁུལ་དུ་གཞིས་ཆགས་ཏེ། དེང་མི་གྲངས་ ༤༥༠༠ སྐོར་འཕེལ་ཡོད་པ་རེད།

ཨརྱན་འབྲོག་པའི་ཡུལ་ཧ་ནུ་གོང་འོག་ནས་འགོ་ཚུགས། མདའ་དང་། བྱེ་མའམ་སེད། ལྡད་སྡིངས། ཛར་གོ་ནོ། གདང་རྟེགས་ཀྱི་བར་དུ་ཡོད་པའི་ཨརྱན་མི་རིགས་ནི། ཨརྱན་གྱི་མི་རྒྱུད་མཐའ་མ་དེ་ཡིན་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད།

Overview

The Aryans originated on the plains between the Caspian Sea and the Black Sea at the intersection of Asia and Europe. The term Aryan is derived from the Sanskrit word “ārya,” which translates to “noble” or “distinguished.” In the beginning, the Aryans were nomadic groups that survived by herding. They arrived in the Indian subcontinent around 1800 BC and eventually transitioned from nomadic to an agricultural lifestyle around 1000 BC. Modern scholars receached consensus that the Aryans made significant contributions to the development of Indian civilization.

One subgroup of the Aryans, known as the “Brokpas,” settled in Ladakh.

The word "Brokpas" means "nomad" in Tibetan. The Brokpas are also referred to as "Dard," which comes from the Sanskrit term "Daradas," meaning "people who dwell in the mountains." Presently, it is estimated that approximately 6500 Brokpas reside in the Aryan valley in Ladakh, extending from the Dah Hanu valley to Garkon and Darchik. They are believed to be the last remaining descendants of the Aryan race.

ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱི་སྐད་ཡིག་ནི་གནའ་བོའི་ལེགས་སྦྱར་གྱི་སྐད་ཡིག་སྣ་ཤོས་སུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། ངག་རྒྱུན་གྱི་ངེས་བརྗོད་ཀྱི་རིག་བྱེད་དེ་ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱིས་ལེགས་གྲུབ་བྱས་པར་ཡིད་ཆེས་བྱེད། སྔོན་དག་རིག་བྱེད་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་དེ་ལ་ཕྱིན་བསྐྱོད་དབྱངས་ཀྱི་གླུ་ཚིགས་ཕྱིན་ ༡༠༢༨ ཡོད་པ་དེ་ཧིན་རྡུའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་མ་དཔེའི་ནང་དུ་གལ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ཏུ་འདང་བརྩི་བར་བྱེད། མ་གཞི་ངེས་བརྗོད་ཀྱི་རིག་བྱེད་དེ། སྐད་ཡིག་རིག་པ་དང་། རྙིང་ཤུལ་སྤྱོག་འདོན་པས་དུས་ཚོད་གང་ཞིག་ཏུ་བཟོས་མིན་སྐོར་ལ་ངོས་འཛིན་གྱི་དཔང་རྟགས་གཅིག་གྱུར་ཞིག་དེང་བར་དུ་བྱུང་མེད་ཅང་། སྤྱི་ལོས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་མ་དཔེ་དེ་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༡༥༠༠ - ༡༠༠༠ བར་དུ་གྲུབ་པ་བཤད་ཡོད།

བྲ་ཤའི་ཡུལ་དེ་གནའ་བོའི་ཞང་ཞུང་ཆུང་བའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་། བྲ་ཤའི་རྒྱལ་ཁབ་དེར་ཡི་གེ་ཡོད་སྐོར་སངས་རྒྱས་ཕལ་པོ་ཆེ་ཞེས་བྱ་བ་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པ་ཆེན་པོའི་མདོ། ཕལ་ཆེན་བཀའ་འགྱུར་（ཆ）ལས། [ཀྱི་མཁན་པོས་བདག་ལ་ཡི་གེ་གང་ཞིག་བསླབ། ཚངས་པའི་ཡི་གེའམ། ཁ་རོ་ཥྛིའི་ཡི་གེའམ། ཨངྒའི་ཡི་གེའམ། མངྒའི་ཡི་གེའམ། ཡུལ་མ་ག་དྷའི་ཡི་གེའམ། ……སོགས་ནས་བྲ་ཤའི་ཡི་

གེའམ། ·····]སོགས་བྱུང་། ཡང་བཀའ་འགྱུར་རྡོ་རྗེ་བཀོད་པའི་རྒྱུད་ ༼ཛ༽ ལས། ༄༅། །རྒྱ་གར་སྐད་དུ། སརྦ་ཏ་ཐཱ་ག་ཏ་ཙིཏྟཛྙཱ་ན་གུ་ཧྱ་ཨ ཨརྠ་བྱཱུ་ཧ་བཛྲ་ཏནྟྲ། སིདྡྷི་ཡོ་ག་ཨཱ་ག་མ་ས་མཱ་ཛ་སརྦ་བི་དྱཱ་སྭཱ་ཏ་མ་ཧཱ་ཡཱ་ན་ཨ་བྷི་ས་མ་ཡ་ཛྙཱ་པ་ཏྱ་ཡ་བི་བྱཱུ་ཧ་ནཱ་མ་སཱུ་ཏྲཾ། [བྲུ་ཞའི་སྐད་དུ། ཧོ་ན་པ་ན་རིལ་ཧེལ་པི་བུ་བི་ཧེ་ལ་ཧེ་ཧ་སིང་ཙུན་ཙུབ་ཧང་པང་རིལ་ཙུབ་པི་ཤུ་བང་རི་ཞེ་ཧལ་པའི་མ་ཀྲང་ཀུའི་དང་རོང་ཧེ།] བོད་སྐད་དུ། དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུགས་གསང་བའི་ཡེ་ཤེས་དོན་གྱི་སྙིང་པོ་རྡོ་རྗེ་བཀོད་པའི་རྒྱུད་རྣལ་འབྱོར་གྲུབ་པའི་ལུང་ཀུན་འདུས་རིག་པའི་མདོ་ཐེག་པ་ཆེན་པོ་མངོན་པར་རྟོགས་པ་ཆོས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་རྣམ་པར་བཀོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་མདོ། །ཞེས་བྱ་བ་སོགས་བྱུང་བ་ལས་བྲུ་ཤར་ཡི་གེ་ཡོད་པ་དངོས་སུ་གསལ་ལོ། །

The Aryans’ language Vedic Sanskrit is identified as the most archaic form of Sanskrit. It is a spoken language found in Rigveda, the earliest attested Sanskrit text which is believed to be composed by the Aryans. The Rigveda consists of 1028 hymns and is considered as one of the most important texts of the Hindu tradition. Although no consensus has reached regarding the composition date of Rigveda, philological and archaeological evidence suggests that the bulk of the text was composed between 1500BC to 1000BC.

The Aryan language is well-documented in the Kangyur (The Words

of the Buddha), known as brushalanguage, which includes texts such as the "Exceedingly Expanded BuddhāvataṃsakaSūtra"found in Kangyur section Cha, and the "Vajra Arrayed Tantra" found in Kangyur section Dza. One of the Sutras translated from Aryan to Tibetan isthe "SarvatathāgataCittajñānaguhyārthaGarbhavyūhaVajraTantraSiddhi YogāgamaSamājaSarvavidyāSūtraMahāyānāBhisamayadharmaParyāyaVyūhaNāmaSūtra."

ཨཙྪན་མི་རིགས་རྒྱ་གར་དུ་འགྲོར་བ།

མེ་རིཡ་ཨནྡེ་ལི་ལོའི་ <གནའ་བོའི་དཔལ་ཡོན་དང་རྒྱས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་> ལྟར་ན་ཨཙྪན་མི་རིགས་ནི་སྤྱི་ལོའི་སྔོན་གྱི་ལོ་ངོ་ ༡༠༠༠ དུས་སུ་རྒྱ་གར་ནུབ་བྱང་དུ་གནས་གཞི་བཅས་ཤིང་། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༡༨ སྐྲེ་བེ་གྲེ་རི་ཆི་ David Reich གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་འཛམ་གླིང་ཐོག་མཁས་དབང་ ༩༢ ཀྱིས་སྐྱེ་འཕེལ་རིགས་པ་ DNA ཁྲག་རྒྱུད་བརྟག་དཔྱད་བྱས་པ་ལས་དབང་རྟགས་བྱུང་དོན། ཨཙྪན་མི་རིགས་ཡོ་རོབ་ནས་རྒྱ་གར་དུ་གཞིས་ཆགས་པའི་དུས་ཚོད་ནི་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༢༠༠༠ - ༡༥༠༠ ཡིན་པ་གཅིག་མཐུན་བྱུང་ཡོད།

དེ་སྐབས་ཨཙྪན་མི་རིགས་ཀྱིས་འབྲོག་ལས་གཙོ་གཉེར་བྱས་ཤིང་། ཕྱིས་སུ་རིམ་བཞིན་ཞིང་ལས་འབབ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་གཏན་སྡོད་གཞིས་ཆགས། དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༡༠༠༠ - ༥༠༠ ཡིན་

པ་བཤད། ཁོང་ཚོས་ཚོ་པ་ཁག་ནས་སྐྱེས་པ་འདེམས་ཐོན་གྱིས་འགོ་ཁྲིད་དེ་ས་གནས་ཁག་གི་ཚོ་དཔོན་ཁག་དང་མཉམ་ལས་ཀྱིས་ཡུལ་སྐྱོང་བར་བྱས། ཁོང་ཚོས་འབྲོག་སྐྱོང་བ་དང་ཆབ་ཅིག ལྷུགས་ཆས་དང་། ཟངས་ཆས། ལྷག་པར་སྣ་རིལ་གྱི་འཁོར་ལོ་བཟོ་བའི་རིག་རྩལ་ཧ་ཅང་སྔོན་ཐོན་ཅན་བྱུང་། དེ་ནས་ཨརྱན་མི་རིགས་ཚོ་རིམ་བཞིན་རྒྱ་གར་གྱི་ཆུ་མོ་གང་གའི་དཀྱིལ་དང་སྟོད་ཕྱོགས་སུ་རྒྱ་བསྐྱེད་བྱུང་།

Arrival of the Aryans in India

According to Maria Angelillo’s *India: History and Treasurer of an Ancient Civilization,* the Aryans arrived in the India subcontinent around 1800 BC. They first settled in northwest India, then gradually moved to the alluvia plain between the Ganges and the Yamuna River. In 2018, a study analyzing ancient DNA found genetic evidence that supports Maria Angelillo’s claim. Collaborating with 92 scholars around the world, geneticist David Reich discovered that the Aryans migrated from the Eurasian Steppe and arrived in northern India around 2000 BC to 1500BC.

During that time, the Aryans lived a nomadic lifestyle. Each tribe’s male members elect a chief and follow his lead. Maria Angelillo pointed out that the Aryans also innovated spoked wheels and introduced this new technology to

India. Until 1000 BC, the Aryans gradually transitioned from nomadic to an agricultural lifestyle. Between 1000 and 500 BC, the Aryan settlements moved to the upper and middle Ganges Valley.

ཨརྱན་མི་རིགས་ནང་ཁུལ་གྱི་ཚོ་ཁག་དང་། དེ་མིན་མི་རིགས་གཞན་པའི་ཚོ་ཁག་ཕན་ཚུན་ཡང་ཡང་འཐབ་འཁྲུགས་བྱེད་པ་ནི་ཡོངས་སུ་གྲགས་ཤིང་། གང་ལྟར་ཨརྱན་མི་རིགས་དེ་གཏན་སྡོད་མེད་པའི་འབྲོག་པའི་འཚོ་བ་ནས་རིམ་བཞིན་གནས་གཞི་བཅས་པའི་འཚོ་བའི་ངོ་བོར་འགྱུར་བ་དང་། མེ་རིཡ་ཨནྡེ་ལི་ལོའི་ལོ་རྒྱུས་ནང་། ལུང་ཁུག་གི་འཚོ་བའི་རྣམ་པ་ནས་གྲོང་ཁྱེར་གྱི་དཔལ་ཡོན་ཅན་དུ་འགྱུར་ནས་ཁོང་ཚོའི་ནུས་སྟོབས་ཤུགས་ཅན་དུ་གྱུར་པ་དེས། སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་དུས་རབས་ ༦༠༠ སྐབས་སུ་ཆུ་མོ་གངྒཱའི་རྒྱུད་དུ་རྒྱ་གར་གྱི་གནའ་བོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་བཅུ་དྲུག་གསར་ཐོན་བྱུང་བ་དག་ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱིས་སྣེ་ཁྲིད་དེ་བྱུང་བའི་སྐོར་འདི་ལྟར།

༡༽ ཨརྱན་མི་རིགས་ཨརྱཱ་ཞེས་པའི་སྐོར་ལ་ཧྲན་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་ཤེར་ཕྱིན་གྱི་མདོ་ལས། ཨརྱཱ་ནི་ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱི་ཚོ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་ཧྲང་ག་ལའི་བྱང་ཕྱོགས་སུ་གནས་ཞེས་བྱུང་།

༢༽ ཨརྱན་ཀུ་རུའི་ཚོ་པ་ནི། ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱི་ནང་ནས་སྟ་ཤོས་ཤིག་དང་། གལ་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཚོ་པ་ཆེན་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་དེ་རིག་བྱེད་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་དུས་རབས་དཀྱིལ་མའི་ནང་དུ་བྱུང་། དེ་ནི་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༡༢༠༠-༩༠༠ བར་དུ་བྱུང་སྟེ། དུས་ཕྱིས་ཁོང་ཚོས་ཀུ་རུའི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དབང་སྒྱུར་བྱས་ཏེ། དེའི་

ཁྱབ་ཁོངས་ནི་དེང་སང་གི་རྒྱལ་ས་ལྡི་ལི་དང་། ཧ་རི་ཡ་ནའི་མངའ་སྡེ། ཨུར་ཏ་པྲ་དེ་ཤ་མངའ་སྡེའི་ནུབ་རྒྱུད་ཚུད་ཡོད་པ་རེད།

༣ ༽མཏ་ས་ཡ་ནི། ཨཛྙན་གྱི་ཚོ་པ་གཞན་ཞིག་སྟེ། རིག་བྱེད་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་དུས་རབས་སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༧༠༠ དུས་སུ་རྒྱ་གར་ཡུལ་དབུས་སུ་བྱུང་ལུགས་གསལ།

The Aryans were known for their frequent conflicts both amongst themselves and with other non-Aryan tribes. However, as they transitioned into a more settled way of life, as Maria Angelillo documents, urban civilization began to flourish, and their power expanded. This led to the emergence of sixteen Mahajanapadas along the Ganges around 600 BC, which are considered to be the earliest kingdoms of ancient India. Of these sixteen, three were clearly led by the Aryans:

1. Anga: According to the revered Jain text Prajnapana Sutra, the Angas were one of the first Aryan ethnic groups. The Anga kingdom was located in northern Bengal (Allchin and Erdosy 1995).

2. Kuru: The Kuru tribe was one of the oldest and most prominent Aryan tribes, emerging in the middle Vedic period (1200-900 BC). They later went on to rule the Kuru kingdom, which encompassed

present-day Haryana, Delhi, and western Uttar Pradesh (Allchin and Erdosy 1995).

3. Matsya: Another Aryan tribe of Vedic India, the Matsya Kingdom was established around 700 BC in central India (Allchin and Erdosy 1995).

ཨརྱན་མི་རིགས་ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་སུ་འགྱོར་བ།

མཐའ་མཇུག་ཏུ་ཨརྱན་ཚོ་པའི་ཡན་ལག་དེ་ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་སུ་གཞིས་ཆགས་ཏེ་དེང་བར་དུ་འཚོ་སྡོད་བྱས་ཡོད། རྒྱ་གར་བས་ཁོང་ཚོར་རྡ་རད་ཟེར་བ་དང་། ལ་དྭགས་པས་འབྲོག་པ་ཟེར་ཏེ། ཁོང་ཚོ་ནི་ཨརྱན་མི་རིགས་ཀྱི་རྒྱུད་ཚར་མཐའ་མ་དེ་ཡིན་པར་བརྗོད། ཁོང་ཚོ་དུས་ཚོད་ག་དུས་ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་སུ་འགྱོར་བ་ངེས་གཏན་འཁེལ་པའི་དུས་ཚོས་ཤིག་གསལ་ཁ་མ་བྱུང་མེད། འོན་ཀྱང་ཁོང་ཚོའི་གླུ་གཞས་ནང་ཁོང་ཚོ་ནི་ཨུ་རྒྱན་གྱི་ཡུལ་ནས་ཡོང་བ་

དང་། སྐད་ཡིག་ནི་མི་ནར་ Brokskat ཞེས་པ་ཤི་ན་ Shina ཡུལ་སྐད་ཀྱི་ཁུངས་ཤིག་ཡིན་པ། དེང་སྐབས་ཨུ་རྒྱན་དང་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་སྐད་དེ་ཡིན། འདོད་ཚུལ་གཞན་ཞིག་ནི། རྔ་རད་པ་ཨུ་རྒྱན་གྱི་ཡུལ་དུ་གཞིས་ཆགས་པའི་དུས་ཚོད་ནི། སྤྱི་ལོ་སྔོན་གྱི་ལོ་ ༣༠༠-༢༠༠ བར་ཡིན་པ་བཤད་ཀྱང་། ཨུ་རྒྱན་དང་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་ལ་རྔ་རད་ཟེར་བ་སུ་ལ་ཟེར་དང་། གང་ཟག་དེ་སུ་འདྲ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་དགོས་པ་དེང་བར་དུ་གཅིག་གྱུར་ཅིག་བྱུང་མེད།

Arrival of the Aryans in Lower Ladakh

Eventually, a subgroup of the Aryans settled down in lower Ladakh and is still living there. Today, they are known as the Brokpas or Dard Aryans. They claim to be the last descendants of the Aryan race. It is unclear when this subgroup of Aryan race settled down in Ladakh. Their folklore claims that they came from Gilgit. In fact, the Brokpas' language Brokskat is a divergent variety of the Shina language spoken in Gilgit-Baltistan today. One theory claims that the Dards settled down in Gilgit around 300 or 200 BC (Francke 1999; Petech 1977). However, no consensus has reached regarding who the Dards are as no one in the Gilgit-Baltistan region use the name "Dard" to refer to themselves.

ཨུ་རྒྱན་གྱི་ཡུལ་ནི་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་སུ་གནས་ཤིང་། ཤར་ཕྱོགས་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་དང་འབྲེལ། པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་སྐད་ཡིག་ཨུར་ཏུའི་སྐད་དུ་ཁུལ་དེར་འབྲུ་ཤ་ཞེས་འབོད་པ་དེ། དུས་རབས་བདུན་པའི་འགོར་བོད་བཙན་པོས་འབྲུ་ཤའི་ཡུལ་དེ་དབང་དུ་བསྡུས། དེ་སྐབས་རྒྱ་ནག་གིས་ཀྱང་འབྲུ་ཤ་དང་། སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་དུ་དོ་སྣང་ཆེན་པོ་བྱས། རྒྱ་ནག་གི་ལོ་རྒྱུས་ནང་སྦྲོ་ལོ་ཆེ་བ་ནི་བོད་ཀྱིས་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་ལ་འབོད་ཅིང་། ཁུལ་དེར་བོད་ཀྱིས་བཙན་འཛུལ་བྱས་རྗེས། ཨུ་རྒྱན་ཡུལ་ཕྱོགས་སུ་བྲོས་ཏེ་གཞིས་ཆགས་པ་ལ་སྦྲོ་ལོ་ཆུང་བའམ། འབྲུ་ཤ་ཞེས་པ་བྱུང་བ་ཡིན། དེང་སྦལ་ཙི་སི་ཐན་ཞེས་བརྗོད་པའི་སྐབས། སྦལ་ཏིའམ། སྦྲོ་ལོ་ཆེ་བ་དང་། འབྲུ་ཤའམ། སྦྲོ་ལོ་ཆུང་བའི་ཁུལ་གཉིས་ཀར་གོ་དགོས།

The Gilgit valley, situated in northern Pakistan and bordering with Baltistan to the east, is known as Brooshal in Urdu, the national language of Pakistan. In early 7th century, Bolor, which corresponds to today's Baltistan, was occupied by the Tibetans and was referred to as Balti (spelt as *sbalti* in Tibetan) by them. The defenders fled to the west and established Drusha (spelt as *bru sha* in Tibetan) in the region of Dardistan and Gilgit. During that time, the Chinese also had their eyes on the Gilgit-Baltistan region. In Chinese history, the Tibetan-occupied Balti was known as "Great Bolor (大勃律)", while the defenders' Drusha was referred to as "Little Bolor (小勃律)".

སྐར་རྡོའི་རྒྱལ་པོ་བོད་ཀྱིས་དབང་བསྒྱུར་བྱེད་སྐབས་ལམ་ལ་དཔགས་བརྒྱད། ད་ལྟའི་ཨལ་ཕྱིའི་ས་ཆ་ནས་སེང་གེ་གཙང་པོ་ཕར་བགྲོད་པའི་ཤིང་ཟམ་དོན་སའི་ཤུལ་ནས་སོང་། ཆུ་ཟམ་དེ་ནི་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་གྱི་གྲོང་ཁྱེར་ཆེ་ཤོས་སྐར་རྡོ་རྒྱལ་ས་ནས་སྤྱི་ལོ་ ༣༢༣ གྱི་ཤར་ལྷོའི་མཚམས་སུ་གནས་ཤིང་ཟམ་ཤུལ་གཡས་གཡོན་གྱི་ལམ་ཁའི་ཕ་བོང་རྫོས་སུ་བོད་དམག་གི་སྟོང་དཔོན་ཁག་གི་མིང་རིས་གསལ་བ་མ་ཟད། ཕ་བོང་ཆེ་བ་ཞིག་གི་སྟེང་དུ་ "བྲུ་གག་གི་ལོ་ལ་བློན་སྟོང་བརྟན་གྱིས་བྲིས" ཞེས་དབུ་མེད་ཡིག་གེ་ཞིག་བྲིས་འདུག་པས། དེ་ལྟའི་སྲོང་བཙན་སྒམ་པོའི་བློན་པོ་མགར་སྟོང་བཙན་གྱི་མཚན་བྲིས་སྣངས་ཧུང་ཧོང་ཡིག་རྙིང་ནང་གི་འབྲི་ཚུལ་དང་མཚུངས་པ་མ་ཟད། PT1288 0039 ༔ "བྲུ་གག་གི་ལོ་ ༨༦༡ ལ། བཙན་པོ་མེར་ཀ་ན་བཞུགས་ཤིང་། བློན་ཆེ་སྟོང་རྩན་འ་ཞའི་ཡུལ་དུ་མཆིས་པ་ལོ་གཅིག" ཅེས་བྱུང་།

དེ་རྗེས་དུས་རབས་གཅིག་སོང་ནས་བོད་ཀྱིས་འབྲུ་ཞའི་རྒྱལ་ཁབ་དེ་དབང་སྒྱུར་བྱས་ཚུལ། ཧུང་ཧོང་ཡིག་རྙིང་ཕྲེང་ཨང་གྲངས། J750,0232 ནང་འཁོད་དོན། "འབྲུག་གི་ལོ་ 740 ལ། བཙན་པོ་ཕོ་བྲང་དབྱར་ད་མཚར་བུ་སྣའི་དང་མོ་གླིང་ན་བཞུགས་ཏེ། རྗེ་བ་ཁྲི་མ་ལོད་བྲུ་ཞ་རྗེ་བག་མར་བཏང་།" ཞེས་འཁོད་པས། རྗེ་བ་ཁྲི་མ་ལོད་ནི། བོད་ཀྱི་བཙན་པོ་ཁྲི་རབས་ ༣༨ པ་ཁྲི་ལྡེ་གཙུག་བཙན་ཁྲི་ལོ་ (༧༡༢-༧༥༥) གྱི་སྲིང་མོ་ཡིན།

On their way to capture Bolor, the Tibetans crossed the Indus River via a wooden bridge located in today's Ladakh village of Alchi, which is only 323 km southeast of Skardu, the largest city of Gilit-Baltistan. Even today, remains of the Tibetan military camp of King Songtsen Gampos' era can still be found there. Carved names of the great Tibetan minister Gar Tongtsen and generals who led this invasion are also visible on the boulders near this bridge. One of the carved scripts read, "Written by minister Tongtsen in the Bird year". The spelling is consistent with how it's written in *Old Tibetan Annals* found in *Dunhuang Manuscripts*. The *Old Tibetan Annals* also recorded what happened in that year, "In the Bird year (661), the emperor resided at Merke, and Chief Minister Gar Tongtsen traveled to Azha (PT1288 0039)."

A century later, in 740, under King Thride Tsuktsen's era(reign: 712-755), the Tibetans eventually captured Little Bolor Drusha and married ThrideTsuktsen's younger sister to the king of Little Bolor. The *Old Tibetan Annals* clearly

documented thismarriage, “In the Dragon year (740), the emperor resided at Ngangmoling in Tsarbu Na in summer. Jewa Thrimalo was sent as a bride to the Lord of Drusha. In winter, [the emperor] resided at Palace Drakmar. Zhang Thrinye Monzung died (J750, 0232).”

མཁས་དབང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱིས། ཨརྱན་ཨུ་རྒྱན་གྱི་ཡུལ་ནས་ཕྱིར་བསྐྱོད་བྱེད་དགོས་དོན་ནི། དེ་སྐབས་རྒྱ་ནག་དང་བོད་ཉིས་ཀྱི་དབར་སྦལ་ཏི་དང་། འབྲུ་ཤའི་ཡུལ་དུ་དབང་ཤུགས་འཐབ་རྩོད་ཀྱིས་དུས་མི་བདེ་བས་ཡིན་པར་བཤད། དེ་ཡང་ <འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་> ནང་འཁོད་དོན། “སྤྱི་ལོའི་དུས་རབས་བདུན་པའི་མཇུག་ཏུ། བོད་དང་རྒྱ་ནག་གིས་གླིལ་གླིཏ་བཙན་འཛུལ་བྱེད་ཤུགས་མང་དུ་སོང་བས། གླིལ་གླིཏ་རྒྱལ་ཁབ་ཉིན་བཞིན་ཉམས་གྱུས་སུ་གྱུར་པར་བརྟེན། རྒྱལ་ཁབ་ལ་དཀའ་ཞིན་ཚད་མེད་བྱེད་མཁན་ག་ལོ་དང་། མེ་ལོ། དུ་ལོ་སྟོན་གསུམ་གྱིས་སྣེ་ཁྲིད་པའི་ཨརྱན་མི་རིགས་བརྒྱ་ཕྲག་སྐོར་ཞིག་ཡུལ་བྲོལ་ཏེ། ལ་དྭགས་གཤམ་ཕྱོགས་མདའ་ལུང་པའི་ཕུ་དུ་འགྱོར་ནས་གཞིས་ཆགས།”ཞེས་བྱུང་།

Scholar Sonam Phuntsok believed that the Aryans were driven out of Gilgit-Baltistan because of the power struggles between Tibet and China over Gilgit (i.e.,Drusha the little Bolor). In *Ladakh Annals* he writes, “In the late

seventh century, the powerful invasion of Tibet and China led to the decline of the Gilgit state and forced the Aryans to flee. Despite their deep attachment to their homeland, the three brothers, Galo, Melo, and Dulo took it upon themselves to lead hundreds of reluctant Aryans out of Gilgit. They eventually settled in the upper valley of Dah in lower Ladakh.”

ཡང་ཨ་རྱན་མི་རིགས་ཐོག་མར་ལ་དྭགས་ཁུལ་དུ་གཞིས་མ་ཆགས་གོང་རི་དྭགས་རྔོན་ནས་འཚོ་སྐྱོད་བྱས་ཤིང་། དེའི་སྐོར་ཁོ་བོ་ཡོ་ངོ་སུམ་ཅུའི་གོང་དུ་འབྲོག་ཡུལ་གདངརྩེགས་ཀྱི་ས་ནིད་རྩེར་གནས་སྡོད་བྱེད་མི། འབྲོག་པའི་གླུ་གར་ལ་མཁས་པ་ཚེ་རིང་འཕེལ་ཁང་མིང་དུ་སྒྲུལ་པ་ཟེར་བ་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཐག་བརྒལ་བ་མིག་ཡོང་བ་ཞིག་འདུག་པའི་སར་སོང་ནས། འབྲོག་སྐད་མི་ན་རོ་ནང་གི་གླུ་ཚིག་ནང་། “གྷིལ་སིང་གང་ན་བཞུགས་ཡོད་དམ། །གྷིལ་སིང་གཡའ་མའི་ཁང་པར་བཞུགས་ཡོད། །གྷིལ་སིང་གསོལ་བ་ཅི་འདོན་ནམ། གྷིལ་སིང་སྐྱིན་གྱི་ཤ་དང་ཅུང་མ་གཙོས་ནས་འདོན།”ཞེས་སོགས་ཀྱི་གླུ་ཚིག་ཤོག་ལྷེ་གཅིག་ཡོད་པ་ལས་ཤེས།

Before settling down in the Dah Hanu valley, the Aryans survived by hunting ibex, as described in their folksong like this: “Where did Ghil Sing (Melo’s descendent) live? Ghil Sing lived in a slate house. What did he eat?

He ate ibex's meat and turnip……" During a trip to Darchik thirty years ago, I visited Tsering Pel, a blind elderly man who could memorize the lyrics of many Aryan folksongs. I personally heard him sing the lyrics.

ཨརྱན་མི་རིགས་ད་ལྟའི་གནས་ཡུལ་ནི། ལ་དྭགས་ཀྱི་རྒྱལ་ས་གླེ་ནས་སེང་གེ་གཙང་པོ་མཐུར་འདེད་ཀྱིས་སྤྱི་ལེ་ ༡༦༠ km མཚམས་སུ། ཡུལ་ལུང་ཧ་ནུའི་ས་ཆ་ནས་འགོ་བཙུགས་སྟེ། པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ས་མཚམས་བར་དུ་ཡུལ་ཚོ་ཆེ་ཆུང་བཅུ་གྲངས་ཤིག་སྟེ། ཧ་ནུ་གོང་འོག་གཉིས་དང་། ཧ་ནུ་ཐང་། སྒར་སྐོ་ནི། མདའ། བྱེ་མ། བལ་འཛིན། གདང་རྩེ་གས། ས་ཉིད་རྩེ་སོགས་ཡུལ་ཆེ་ཆུང་ཁག་ལ་དྭགས་ནུབ་ཕྱོགས་རྒྱ་གར་གྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་ཡོད། ས་ཆའི་མཐོ་ཚད་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ནས་སྤྱི་ཁྲི་ ༢༧༣༠ -༣༠༠༠ m བར་ཡིན།

Today, Aryan valley still exists in Ladakh. It locates 160 kilometers northwest of the capital of Ladakh-Leh and stretches along the downward-flow of Indus River from Hanu village to the Pakistan border. Aryan valley encompasses over ten villages, including Hanu Gongma, Hanu Yogma, Hanuthang, Dah, Biama, Garkon, Darchik, Simo, Chulichan, and Batalik, all of which are situated in the western region of Ladakh within Indian territory. The valley's altitude ranges from 2730-3000 meters above sea level.

བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་ནང་ཨརྱན་མི་རིགས་ལ་དྭགས་ཁུལ་དུ་གཞིས་ཆགས་ཚུལ་སྐོར་ལ་”ཨར་ཡན་འབྲོག་པའི་སྐད་ཀྱི་གླུ་ཚིག་དང་། ཁ་རྒྱུན་ལྟར་ན། ག་ལོའི་རྒྱུད་ཚར་གྱིས་ཧ་ནུའི་ལུང་པར་གཞིས་ཆགས་ཤིང་། ཧ་ནུ་གོང་མར་ཕ་དཔོན་ག་ལོ་པ་ཞེས་པའི་གྲོང་པ་ཞིག་ཀྱང་དེང་བར་དུ་གནས་ཡོད་པ་དང་། མེ་ལོའི་རྒྱུད་པ་གྷིལ་སིང་གིས་མདའ་འཕངས་སར་ད་ལྟའི་མདའ་ལུང་པ་གཞིས་ཆགས། ཟླར་སྐྱོ་ནོའི་ཡུལ་ཡང་བཙུགས། ཟླར་སྐྱོན་པ་ཨ་ཕྱི་ཧོ་རི་མོ་དང་། དེའི་བུ་བདུན་གྱིས་གདང་རྟིགས་བཙུགས། དུ་ལོའི་རྒྱུད་པས་གནོགས་དང་། མ་ཀ་ནོས་ལ་ལུང་སིལ་མོ་བཙུགས། ཞེས་བྱུང་།

གྷིལ་སིང་གི་མདའ་འཕང་སའི་གནས་སོ།།

In *Ladakh Annals* Sonam Phuntsok recounts how the Aryans settled in the Aryan valley, “According to the Aryan’s folklore, the descendants of Galo settled in Hanu valley; Melo’s descendent Ghil Sing shot an arrow to determine where they would settle and

named the place 'Dah'(because 'da' means arrow in Tibetan). The Melo branch therefore settled down in Dah and its neighboring village Garkon. Achi Horimo and her seven sons from Garkon built the village of Darchik, while descendants of Dulo built Ganokh and Simo." Today in HanuGongma, there is still a senior leader whose name is "Galopa" (Kloos 2012).

ཚོ་པོ་(ཆུན་པོ་)སྨུབ་ལྷའི་(བློ་ནོ་ན།)དུས་སྟོན།

ཆུན་པོ་སྨུབ་ལྷའི་དུས་སྟོན་ཉིན་ཞག་ལྔ་བྱེད་སྲོལ་ཡོད་པ་དེ་སྔར་མདའ་དང་། སྒར་གོ་ནོ། པ་ཀི་སི་ཐན་ཡུལ་གསུམ་དུ་རེས་མོས་སུ་བྱེད་སྲོལ་ཡོད་པ་ལྟར། ཞིབ་དཔྱོད་པས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༣༣ ལོར་པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་གནས་སུ་འགྲོ་སྐབས་དེ་ཁུལ་དུ་ཚོ་པོ་སྨུབ་ལྷའི་དུས་སྟོན་མི་བརྩི་བ་ཤེས། ཇི་ལྟར་ཡང་དེང་སང་བར་འབྲོག་ཡུལ་དུ་ཆུན་པོ་སྨུབ་ལྷའི་དུས་སྟོན་དེ་མདའ་དང་། སྒར་གོ་ནོ། གཉིས་རེས་མོས་སྐོར་ནས། པ་ཀི་སི་ཐན་གྱི་ཚོད་དེ་ལོ་གཅིག་སྟོང་པར་འཇོག་པར་བྱེད།

ཚུན་པོ་སྲུབ་ལྷ་ཞེས་པ་འབྲོག་ཡུལ་དུ་སྤྱི་ཟླ་ ༡༠ ཚེས་༡ར་ལ་འབྲོག་ཡུལ་དུ་ལོ་ཐོག་ཐེངས་གཉིས་པ་ཅི་ཆེ་ Millet སྨེ་མ་གཡུར་དུ་ཟ་བའི་དུས་སུ། སྨེ་མའི་ཚུན་བུ་དག་བཟོས་ནས་ལོ་ཕྱུད་ལྷ་ལ་མཆོད་པའི་དུས་སྟོན་ཏེ། དེ་ནི་བོད་དང་ཧི་མ་ལ་ཡའི་ས་ཁུལ་དུའང་སྟོན་ཐོགས་བཟ་རན་ཁར་འོང་སྐོར་བྱས་ནས། ཞིང་ཁའི་སྨེ་མའི་ཕྱུད་བསྡུད་དེ་ཡུལ་ལྷ་མཆོད་པ་དང་། ཁང་པའི་ཀ་བ་ལ་བཏགས་ནས་ཁྱིམ་ལྷ་མཆོད་པ། ཏ་རྒྱུགས་བྱས་ནས་སྤྲོ་སྐྱིད་གཏོང་བའི་དུས་ཆེན་དང་འདྲ་བ་ཞིག་ཡིན། བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་ <ལ་དྭགས་རྒྱལ་རབས་> ནང་། མེ་ལོའི་བུ་སྒྲིལ་སིང་མདའི་འབྲོག་ཏུ་འདས་གྲོང་སོང་བར་དྲན་གསོའི་ཆེད། ཚུན་པོ་སྲུབ་ལྷའི་དུས་སྟོན་འགོ་འཛུགས་བྱས། ཞེས་བྱུང་།

Bonona: The Festival of the Grain Bearing Tip Deity (Chunpo Srubla)

The Bonona festival is an annual 5-day celebration held in the Aryan valley.As per traditional customs, Dah, Garkon and Ganokh (in Pakistan) were expected to take turns in hosting the Bonona festival. However, in 1933, an investigation revealed that Brokpas in Ganokh no longer celebrate Bonona. As a result, Dah and Garkon have since been taking turns hosting the festival every alternate year, with a gap year where no celebration take place.

The Bonona festival is an occasion for the Brokpas to express gratitude to their crop deity *Srubla*, which translates to the deity of grain-bearing tip. They seek blessings for bountiful crops and prosperity in their community. As the millet harvest season approaches in October, the Brokpas come together to gather the very first portion of millets, which they then offer to the village deity. Additionally, they bind a bunch of millets to the pillars of their homes as an offering to the household deity. Harvest festivals akin to the Bonona festival are celebrated across Tibet and Himalayan regions. In *Ladakh Annals* Sonam Phuntsok traces the origin of Bonona to the memorization of Ghil Sing,"Ghil Sing, the son of Melo, died in Dah. The *Chunpo Srubla* festival was initiated to memorize him."

ཨཪྱན་འབྲོག་པའི་སྲུབ་ལྷ་མཆོད་ཚུལ་དེ་ཉིན་དང་པོར་ཞོགས་པ་སྔ་པོ་ནས་མདའ་དང་། སྐར་སྐྱོ་ནོ་གཉིས་ཀྱི་ལྷ་བདག་གཉིས་ནས་ལྷ་ཆས་དཀར་པོ་དང་། ལ་ཐོད་དཀར་པོ་མགོ་ལ་བཅིངས་ནས་ཡོང་། ལྦེ་ཧ་ཟེར་སའི་གནས་སུ་སོང་ནས་ལྷ་བདག་གིས་ར་བསད་དེ་དམར་མཆོད་བྱེད། མི་མང་ནས་ཐོགས་དཀར་ཅོལ་དང་། ལྷ་ཛ་དང་བཅས་

མདེ་ཏ་ཞེས་པའི་གནས་ནས་ལྷུང་རྣ་བར་དུ་ཕེབས་བསུ་ཞུས་ནས་ཚུན་པོ་སྨུབ་ལྷའི་དུས་སྟོན་འགོ་འཛུགས་བྱེད།

In the early morning of the first day of the Bonona festival, two Lhabas, adorned in white head wraps and clothing, arrive from Dah and Garkon. Lhaba refers to a person who can act as a medium for deity spirits and become possessed by them. The Lhabas proceed to sacrifice a goat at the designated "*duhiya*" location. The Brokpas welcome the Lhabas with a grand reception. Men carry containers for smoke offering, while women hold wine vessels in their hands. This joyous reception marks the commencement of the Bonona festival.

དགའ་སྟོན་ཉིན་ལྔའི་རིང་གླུ་གཞས་མི་འདྲ་བ་ཉེར་གཅིག་གཏོང་རྒྱུ་ཡོད་དེ། ལྷ་བཅོལ་བའི་གླུ་གསུམ་དང་། ཚོང་པའི་གླུ་བདུན། ར་རྫིའི་གླུ་ལྔ། ཕིངས་པའི་གླུ་ལྔ། ལྷ་བསྐྱལ་བའི་གླུ་གཅིག་བཅས་ཉེར་གཅིག་པོ། སྐེགས་པའི་ཉམས་འགྱུར་དང་ལྡན་པས་ལེན་པར་བྱེད། ཉིན་ལྔ་དེའི་རིང་ལྷ་དང་མི་རྣམས་མཉམ་འཛོམས་བྱེད་པའི་དགའ་སྟོན་བྱེད་དེ། ཟེར་ཚུལ་ལ་དེའི་རིང་ལ་བུ་དང་བུ་མོ་སུ་ཞིག་ལ་སེམས་ཤོར་ན། རང་དགར་ཕན་ཚུན་དགའ་པོ་བྱེད་སྲོལ་ཡོད་པ་དང་། ཉིན་མཐའ་མ་དགའ་སྟོན་མཇུག་སྒྲིལ་ཉིན་

ཞྭ་ཕུད་དེ་གོས་རྙིང་རྡུལ་གྱོན། ལྷ་དང་ཁ་བྲལ་བས། སེམས་སྡུག་གི་རྣམ་པས་ལྷ་བསྐྱལ་བའི་གླུ་ལེན་པར་བྱེད་དོ།

"During the Bonona festival, a total of twenty-one songs and dances are performed over the course of five days. These songs are categorized into different themes, including three songs for calling upon the deity, seven songs about traders, five songs about goat herding, five songs about hunting, and one farewell song to bid farewell tothe deity. During these five days, it is believed that the deity and humans unite as one with great joy." It is said that men and women can openly express their feelings to the ones they love during this festive occasion. On the concluding day, locals wear tattered clothes and remove their hats as they sing a melancholic song tosadly say goodbye to the deity.

ལོ་ངོ་སུམ་བཅུའི་སྔོན་དུ་ཁོ་བོ་འབྲོག་ཡུལ་གདང་རྒྱགས་ལུང་པར་འགྲོ་དུས། གྲོང་ཚོའི་ག་ཤམ་འོག་སེང་གེ་གཙང་པོའི་ཤར་འགྲམ་གྱི་གྲོང་པ་ཁེར་རྐྱང་ཞིག་འདུག་པར་གདན་ཞུ་བྱས་ཤིང་། གྲོང་པ་དེའི་པ་རྒན་གྱིས་གསང་གཏམ་ལྟ་བུར་ཁོ་པའི་སྡོད་རོགས་ནི་ལྷ་ཡུལ་ནས་འོང་བའི་བུ་མོ་ཞིག་ཡིན། ལོ་ཁ་ཤས་ནས་བོར་བརླགས་སོང་ནས་མེད་པར་གྱུར་སོང་ཞེས་ནང་གཏམ་ལྟ་བུར་བཤད་བྱུང་བས། ཁོང་ཚོ་ནི་ལྷ་དང་ཐད་ཀར་འབྲེལ་བ་ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་དང་། ཅེ་བྱེད་ལྷ་ལ་སྐྱབས་བཅོལ་སྲོལ་འདུག

The Brokpas believe that they have a direct connection with the divine deities, hence seeking protection from them in all their endeavors. Thirty-year ago, During my visit to Darchik, I was invited to a single house located on the eastern side of Darchik, at the base of the Indus River. The head of that household confided in me: “My wife descended from heaven, but few years ago, she disappeared.” This account exemplifies the Brokpas’faith in their direct connection with the deities.

ཨཙྭན་འབྲོག་པ་ནང་པའི་ཆོས་སྐོར་བཞུགས་པ།

ནང་པའི་ཆོས་སྒོ་ཐོག་མར་ཨཙྭན་འབྲོག་པའི་ཡུལ་དུ་སླེབས་སྐབས། ཁོང་ཚོ་ནི་གདོད་མའི་ཆོས་ལུགས་ཏེ། སྲོག་ཆགས་དང་། སྐྱེ་དངོས། རི་བྲག་དང་། མཚོ་སོགས་ལ་ལྷ་ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་ཀྱིས་ལྷ་མཆོད་ཅིང་། བརྗོལ་བོན་དང་འདྲ་བའི་ཆོས་ལུགས་ཤིག་གཉིང་ཚུགས་ཡོད་པ་ཡིན། མཁས་དབང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་། ཨཙྭན་མི་རིགས་ཐོག་མར་ལ་དྭགས་ཁུལ་དུ་འགྱོར་སྐབས། ཀྲེལ་ཀྲེཏ་ལྷ་མོ་ལྕམ་སྲིང་བདུན་མཉམ་དུ་བསྐྱོད་པར་ཡུལ་ལྷར་བསྟེན། དེ་དག་ནི་གཅེན་མོ་རྒན་པ་མཁར་རྩེ་བྲག་ནང་ཇོ་མོ་དང་། ཏེ་ཤུག་གི་ཤུག་པ་ཇོ་མོ། སྐྱིད་རིང་གི་ཏང་ལ་ཇོ་མོ། འདོམ་མཁར་གོང་མར་གཡག་ར་ཇོ་མོ། སྟག་མ་གཅིག་ལ་ཨུར་བིད་ཇོ་མོ་དང་། ཏག་ཉིས་ཇོ་མོ། ཕོ་དཀར་ཇོ་མོ་བཅས་

ཡིན་པ་བཤད་ཡོད། སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་བར་དེང་བར་དུ་འབྲོག་པའི་ཆོས་ཀྱི་བྱེ་སྒོ་མ་ཉམས་པར་གནས་ཡོད། ཅེས་འཁོད་འདུག་པས། ཁོང་ཚོའི་སྔོན་མའི་ཆོས་ལུགས་ནི་སྟེང་དུ་ལྷ་གསོལ་ཞིང་། བར་དུ་བཙན་གསོལ། འོག་ཏུ་ཀླུ་གསོལ་བར་བྱེད་པ་སོགས་སྐྱེ་དངོས་མཐའ་དག་ལ་ལྷ་ཡོད་ལ་དང་། དེ་དག་གསོལ་བར་བྱེད་པ་ནི་འཛམ་གླིང་སྟེང་གི་གནའ་བོའི་མཆོད་སྒྲོལ་བཛོལ་བོན་དང་འདྲ་བ་ཡིན།

The Introduction of Buddhism to the Brokpas

Prior to the arrival of Buddhism in the Aryan valley, the Brokpas followed indigenous Bon religion, which is deeply rooted in shamanistic and animistic beliefs. According to these beliefs, everything - whether it is an object, a place, or a living creature - possesses its own distinct spirit. The Brokpas would offer supplications to deities in the heaven, pray to powerful spirits residing in rocks and trees, and worship the nāga spirits that reside in the underworld.

Sonam Phuntsok recounts how protective spirits accompanied the Aryans as they migrated from Gilgit to Ladakh in *Ladakh Annals*. “The seven heavenly sisters,” he writes, “arrived in Ladakh alongside the Aryans. They settled in seven different villages and became the patron deities of each one.

The eldest sister, Draknang Jomo, settled in Khaltse; Shukpa Jomo in Hemis-Shukpachan; Hangla Jomo in Skingdiyang; Yakra Jomo in upper Damkhar; Urbi Jomo in Takmachik; Hagnis Jomo in Hagnis; and Phokar Jomo in Phokar. Even today, the Brokpas - who live in the Aryan valley all the way up to Baltistan - continue to engage in similar spiritual practices."

མཁས་དབང་བསོད་ནམས་ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་ <འབྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་མདོར་བསྡུས་> ནང་འཁོད་དོན། སྤྱི་ལོ་ ༡༧༧༩ ཙམ་ལ་ཁྲུ་ནུ་དང་། སྦི་ཏྲི་(སྦྲི་སྡེ་)ཕྱོགས་ནས་ཨ་རོ་བླ་མ་དང་། ཏེ་ནེ་བླ་མ། བླ་མ་རོམ་པོ་གསུམ་མདའ་ལ་ནང་ཆོས་སྤེལ་ཏེ། ལྷ་ཁང་བཞེངས་ནས་ནང་རྟེན་དུ་རྒྱལ་བ་བྱམས་པ་དང་། ཨ་ཏི་ཤའི་འདྲ་སྐུ་བཞེངས། ཞིང་མཁན་ཨ་ལི་སེང་གེ་དང་། རྩིགས་དཔོན་སེང་དཀར་མོན་སྐྱིད་ཨ་ལི་ཡིན། སྤྱི་ལོ་ ༡༨༥༣ ལོར་སྐྱུར་པོ་ཙན་ནས་མེ་མེ་བསམ་འཕེལ་ཕེབས་ནས་ཏ་ནུ་ནས་གདང་རྩིགས་བར་དུ་ལྷ་ཁང་བཞེངས་ནས་ནང་ཆོས་སྤེལ། སྐྱབས་རྗེ་རྟོགས་ལྡན་སྐྱ་རོག་གོང་མ་དཀོན་མཆོག་བསྟན་འཛིན་རིན་པོ་ཆེ་ནས་གཡུང་དྲུང་དགོན་ནས་ལྷ་ཁང་ཁག་ལ་དཀོན་གཉེར་བསྐུལ་ནས་བཟུང་འབྲི་གུང་བཀའ་བརྒྱུད་ཀྱི་ཆོས་སྡེར་གྱུར།

According to Sonam Phuntsok, in 1779, Lama Aro, Lama Téné, and Lama Rompo travelled to Dahfrom Baltistan and converted few villagers into Buddhism. They established a Buddhist temple and commissioned the creation

of statues of Buddha Maitreya and Atisha. The construction of the temple and statues was completed with the assistance of Ali Senggé, a skilled carpenter and Sengkar Mönkyi, an experienced builder.

In 1853, Senior monk Sampel from Skurbuchan village built a temple for each village from Hanu to Darchik. This effort played a significant role in the spread of Buddhism throughout the Aryan valley. To ensure these temples were well-maintained, His Eminence Konchok Tenzin Rinpoche, the previous incarnation of Kyabje Togdan Rinpoche, sent monks from Lamayuru Monastery to oversee them. As a result of these efforts,the Brokpas in the Aryan valley began to adopt the Drikung Kagyus chool of Buddhism.

༡༩༨༥ ལོའི་ཟླ་ ༨ པའི་ནང་། བོད་ནས་འབྲི་གུང་༧སྐྱབས་མགོན་ཆོས་ཀྱི་སྣང་བ་ལ་དྭགས་སུ་ཞབས་སོར་འཁོད་སྐབས། ལ་དྭགས་ཆོས་རྗེ་རྟོགས་ལྡན་རིན་པོ་ཆེ་དང་ང་ཚོ་ལྷན་དུ། འབྲོག་ཡུལ་ཁུལ་དུ་བསྐྱོད། དེ་སྐབས་ཁོང་ཚོས་ཆོས་ཛ་བགས་པ་གསར་གཡོག་བྱེད་པ་སོགས་ཟབ་རྒྱས་ཀྱིས་ཕེབས་བསུ་སྟེ་ལེན་ཞུས་ཏེ་ཆོས་འབྲེལ་བྱས།

In August 1985, His Holiness Drikung Kyabgön Chokyi Nangwa paid a visit to Ladakh from Tibet. Together with myself and His Eminence Kyabje Togden Rinpoche, we visited the Aryan valley and were warmly welcomed

with a grand reception followed by the playing of newly made spiritual drums. We also gave teachings to the Brokpas.

མ་གཞི་ཨརྱན་འབྲོག་པའི་ཡུལ་ལུང་སོ་སོར་ལྷ་ཁང་རེ་ཡོད་ཀྱང་། གཉན་སྡོད་ཀྱི་བསྐོ་གཉེར་མེད་པ་དང་། ཡུལ་གྱི་ཞི་དཀོར་དག་ནི་ཡུལ་སྤྱི་ལ་བགོས་སྲོལ་ཡོད་པས། དགོན་པའི་ཞིག་གསོ་བྱེད་པའི་མཐུན་རྐྱེན་མེད་པ་སོགས་ཀྱིས། ཡུལ་མི་མཉམ་དུ་ཚོགས་འདུ་ཚོགས་ནས་ད་ཕྱིན་ནས་ཞི་དཀོར་གྱི་ཆ་གསུམ་ལས། ཆ་གཅིག་བསྐོ་གཉེར་བླ་མར་སྤྲོད་རྒྱུ་དང་། ཆ་གཅིག་དགོན་པའི་ཉམས་གསོར་བཞག་རྒྱུ། ཆ་གཅིག་ཡུལ་སྤྱི་ལ་བཞག་རྒྱུའི་ཐག་གཅོད་བྱུང་།

During our visit, we observed that although each village in the Aryan valley had its own temple, most of the temples did not even have one resident monk. This was insufficient to meet the demands of the villagers for rituals and prayers, and the monks were struggling to receive consistent provisions, making it difficult for them to remain in their villages. To address this issue, we advised that offerings received from deceased villagers be divided into three portions: one third to be offered to the resident monk, one third to be reserved for temple renovations, and one third to be saved for the community.

བྱ་ཐབས་འདི་ཕན་ནུས་ལྡན་པ་བྱུང་སྟེ། དགེ་འདུན་གྱི་ཞལ་གྲངས་འཕེལ་བ་དང་། དགོན་པ་ཞིག་གསོ་དང་བྱེད་སྒོ་དར་འཕེལ་བྱུང་། ༡༩༩༤ ལོར་ལ་དྭགས་གཡུང་དྲུང་མཐར་པ་གླིང་དགོན་དང་། ཕྱི་དབང་བཀྲིས་ཆོས་རྫོང་དགོན་གྱི་སློབ་གྲྭ །དེ་བཞིན་འབྲི་གུང་བྱེས་ཀྱི་གདན་ས་བྱང་ཆུབ་གླིང་དང་། བལ་ཡུལ་རིན་ཆེན་དཔལ་རི་སོགས་སུ་སློབ་གཉེར་བྱས་དང་བྱེད་བཞིན་པར་དེང་ཨཙན་འབྲོག་པའི་དགེ་འདུན་ཞལ་གྲངས་ལྔ་བཅུ་སྐོར་ཡོད་པ་དང་། ཕྱིས་སུ་འབྲོག་ཡུལ་དུ་འབྲི་གུང་བཀའ་བརྒྱུད་འཕགས་ཡུལ་དགེ་འདུན་ལྷན་ཚོགས་ལ་དྭགས་ཞེས་པའི་ཐེབ་རྟ་ལྷན་ཁང་ཚུགས།

This strategy proved to be successful, as it led to an increase in both the number of monks in the temples and their activities. Now, more than fifty Brokpa monks are studying or working in several monasteries, including Lamayuru monastery and Phyang monastery in Ladakh, as well as Jangchubling in Dehra Dun and Rinchen Palri Monastery in Nepal. Later, the Brokpa Monks established Drikung Kagyu Aryan Sangh Community.

ལོ་ཤས་གོང་དུ་འབྲི་གུང་ཟླ་བྲང་ནས་འབྲོག་ཡུལ་ལྷོད་སྡིངས་སུ་རྣམ་རྒྱལ་སྟོང་མཆོད་ལོ་ལྟར་ཚུགས་རྒྱུའི་སྟོན་རྩ་བཙུགས། ༢༠༢༣ ལོ་ནས་བཟུང་ལོ་གསུམ་རིང་མགར་གནམ་རོལ་རིན་པོ་ཆེ་ནས་རྣམ་རྒྱལ་སྟོང་མཆོད་གཏོང་སྒོ་གཏང་བསྐུལ་རྒྱུ་དང་། རྣམ་རྒྱལ་སྟོང་མཆོད་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་མཆོད་

པའི་ལོ་བྱུད་ཆ་ཚང་བ་སྤྱུས་དག་གོ་སྒྲིགས་གནང་མཛད། དེ་ཕྱིན་ནས་ཕྱུ་མ་ཐུད་དེ་འབྲི་གུང་བླ་བྲང་ནས་རྣམ་རྒྱལ་སྟོང་མཆོད་ཀྱི་སྟོན་སྒོ་ཆད་མེད་གནང་དགོས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

A few years ago, Drikung Labrang began sponsoring an annual thousand offering to Uṣṇīṣavijayā in the village of Dah, with the goal of supporting the practice of Buddhism in the Aryan valley. Starting in 2023, His Eminence Gar Namrol Rinpoche will sponsor the annual thousand offering to Uṣṇīṣavijayā for three consecutive years. In addition to covering the expenses for food and drinks for all participants during the three-day puja period, he will also donate the complete set of all necessary ritual instruments. Following the three-year period, Drikung Labrang will resume its sponsorship of the annual thousand offering to Uṣṇīṣavijayā in the Aryan valley.

འབྲོག་པའི་མི་རིགས་དང་ཤེས་ཡོན།

དེང་བར་དུའང་འབྲོག་པ་ཕལ་ཆེ་བས་འབྲོག་ཡུལ་དུ་འབྲོག་སྐད་བེད་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད། སྐད་ཡིག་དེ་ནི། མི་ན་རོ་ Brokskat ཞེས་པ་ཤི་ན་ Shina ཡུལ་སྐད་ཀྱི་ཁུངས་ཤིག་ཡིན་པ་དེང་སྐབས་ཤུ་རྒྱན་དང་སྦལ་ཏིའི་ཡུལ་སྐད་དེ་ཡིན། དེ་ལྟར་ཡང་ཏ་ནུ་གོང་འོག་གཅིག་ཕྱུས་དེང་ལ་དྭགས་ཀྱི་སྐད་

མ་གཏོགས་འབྲོག་སྐད་བེད་སྤྱོད་མི་བྱེད། དེའི་རྒྱུ་མཚན་ནི། ཕྱི་རྒྱལ་བ་ Stephan Kloo ཀྱི་ <ལ་དྭགས་མདའ་ཧ་ནུའི་ནང་པ་ཧྲར་ཡི་ངག་རྒྱུན་ལོ་རྒྱུས་དཔྱད་ཡིག་>ཞེས་པའི་ནང་ལ་དྭགས་རྒྱལ་པོ་ཚེ་དབང་རྣམ་རྒྱལ་གྱི་དུས་སུ་ཧ་ནུ་ཚོ་བྲན་གཡོག་ཏུ་བཀོལ་བར་ཁོང་ཚོས་འགོག་རྒོལ་དྲག་པོ་བྱས་འབྲས་སུ། རྒྱལ་པོ་ཁྲལ་དང་བྲན་གཡོག་རྒྱུགས་མི་དགོས་པ་ཐུག་ཡངས་བྱུང་ཡང་། ཉེས་ཆད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་ཧ་ནུ་པ་ཚོ་འབྲོག་སྐད་བེད་སྤྱོད་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་ཁྲིམས་བཅད། ཅེས་འཁོད།

The Brokpas' Native Language and Education

Even nowadays, most of the Brokpas in the Aryan valley continue to speak their native language Brokskat,which is a divergent variety of the Shina language. However, there is one exception: Brokpas in the Hanu village only speak Ladakhi.According to Stephan Kloos' essay *Legends from Dha-Hanu: Oral Histories of the Buddhist Dards in Ladakh,*this is because the Brokpas in Hanu were forced to stop speaking their own language and switch to Ladakhi by king Tsewang Namgyal because they resisted the king's demand for forced labor. With the Hanupa's staunch resistance, they were exempted from taxes and forced labor but lost their right to speak their native language.

ཨརྱན་ཡུལ་ཚོའི་ཤེས་ཡོན་གྱི་སྐོར་ལ་ 1945 ལོར་རྒྱ་གར་གཞུང་ནས་ཧ་ནུར་སློབ་གྲྭ་ཐོག་མ་འཛིན་གྲྭ་བརྒྱད་པ་བར་དུ་བཙུགས་ཤིང་། དེ་ནས་རིམ་བཞིན་ཡུལ་སོ་སོར་སློབ་གྲྭ་ཚུགས་འདུག ཐ་ན་གྲོང་པ་གསུམ་ཙམ་ཡོད་སར་ཡང་སློབ་གྲྭ་འདུག

༡༩༥༠ ནང་དུ་བྱེ་མ་ལྷད་སྤིངས་སུ་གཞུང་ནས་བདེ་སྐྱིད་སློབ་འབྲིང་གི་སློབ་གྲྭ་ཉལ་ཁང་དང་བཅས་པ་གསར་བཙོའི་སྐབས། སྲུད་ཀྱེན་བོད་ཀྱི་སློབ་གྲྭ་དང་ཤེས་ཡོན་ཚོགས་སྡེ་ནས་གཏན་སྡོད་སློབ་ཕྲུག་སྡོད་གནས་དང་འཛིན་གྲྭ་ཚད་ལྡན་གསར་རྒྱག་བྱེད་པའི་རོགས་དངུལ་གནང་བ་དང་། སྲུད་སི་འབྲི་གུང་གི་སློབ་མ་ཧ་མན་དཀོན་མཆོག་ནོར་བུ་ནས་ཀྲུང་དེའི་འཇུག་སྒོ་བྱས་པས། དེས་སློབ་ཕྲུག་དག་ཉིན་ལྟར་ཐག་རིང་ནས་ཡོང་དགོས་པའི་དཀའ་ངལ་དག་སེལ་ཐུབ་པ་བྱུང་། ཁོ་བོས་བསྐུལ་མ་བྱས་པ་བཞིན་ ༡༩༩༨ ལོར་ཨརྱན་ཡུལ་པའི་བདེ་དོན་ཐེབ་རྩ་ལྷན་ཁང་གསར་འཛུགས་བྱས། དེ་རྗེས་འབྲི་གུང་བཀའ་བརྒྱུད་ཨརྱན་དགེ་འདུན་ལྷན་ཚོགས་བཙུགས། དེ་རྗེས་ཨརྱན་གྲྭ་ཟུར་ཚོགས་པ་ཡུ་ཊི་ལ་དྭགས་ All Aryan dazoor association UT Ladakh ཞེས་པ་དགེ་འདུན་གྱི་ཐེབ་རྩ་ལྷན་ཁང་བཙུགས་པ་བཅས་ཀྱིས་ཨརྱན་འགྲོག་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཤིན་ཏུ་བསྡུས་པ་ཞེས་པ།

Regarding education in the Aryan valley, the Indian government established the first primary school up to eighth grade in Hanu in 1945, which

was subsequently followed by the establishment of schools in all other villages. Remarkably, even a village with only three households has its own primary school today.

In the 1990s, the Swedish Tibetan Society for School and Culture, along with Mr. Human Konchok Norbu, a follower of Drikung Kagyu, supported the remodeling of the Droc Yul Lhéding Dekyi Middle School for Brokpas as well as the construction of new dormitories for students who live far away. In line with my suggestion, the Brokpas established the Aryan Welfare Society in 1998 to promote the welfare of the Brokpas in the Aryan valley. Former monks came together to form the All Aryan Dazoor Association UT Ladakh with the same goal in mind.

༄རྒྱལ་བ་འབྲི་གུང་པའི་མཚན་གྱིས་བྱིན་གྱི་བརླབས་པ། དཀོན་མཆོག་བསྟན་འཛིན་ཀུན་བཟང་ཕྲིན་ལས་ལྷུན་གྲུབ་ཀྱིས། སྤྱི་ལོ་ ༢༠༢༢ ལོའི་སྤྱི་ཟླ་ ༡༢ པོའི་ཚེས་ ༡༡ ལེགས་པར་གྲུབ་པས་དགེ་བར་གྱུར་ཅིག་གྱུ། །།

ABrief History of the Aryan Brokpas was completedon December 11th 2022 by Konchok Tenzin Kunzang Tinle Lhundup, the one blessed with the name of “Gyalwa Drikungpa”.

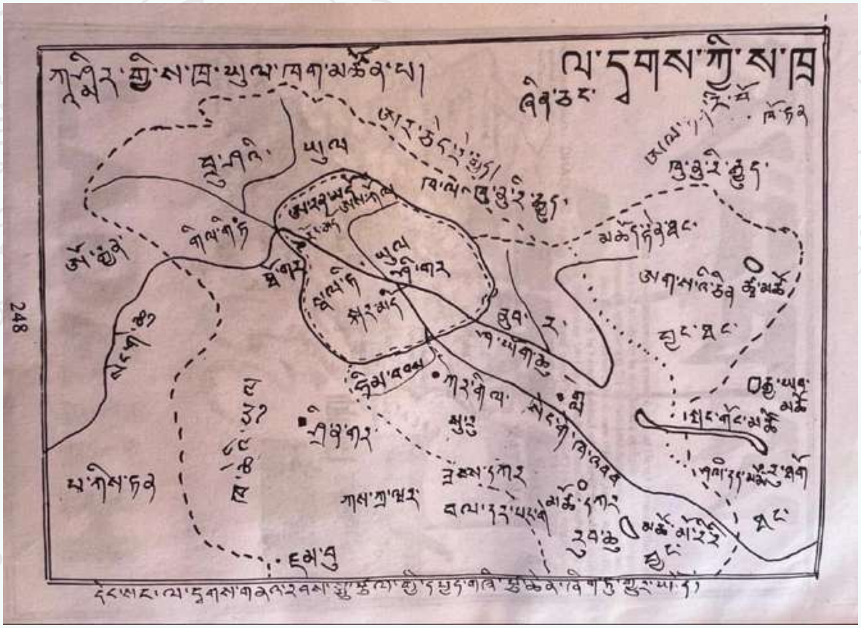

References

Angelillo, Maria. *India:History and Treasurer of an Ancient Civilization*. White Star Publishers, 2013

Allchin, Frank Raymond, and Erdosy, George. *The Archaeology of Early Historic South Asia: The Emergence of Cities and States*. Cambridge University Press, 1995.

Francke, A.H. *A History of Western Tibet*. Pilgrims Book House, 1999.

H.H. The Drikung Kyabgon Chetsang. *A History of the Tibetan Empire: Drawn from the Dunhuang Manuscripts*. Songtsen Library, 2015.

Kloos, S. Legends from Dha-Hanu: Oral histories of the Buddhist Dards in Ladakh. *Ladakh Studies*, 2012, 28: 16-26.

Narasimhan, Vagheesh M., et al. The genomic formation of South and Central Asia. *BioRxiv*, 2018, 292581.

Petech, Luciano. *The Kingdom of Ladakh: C. 950-1842 A.D.*IstitutoItaliano per il Medio ed EstremoOriente, 1977

Phuntsog, Sonam. *Ladakh Annals.* Delhi: Jayyed Press, 2000.

Cover Design and Layout by:

Konchok Karma

First Edition 2022
First Copy 1000 Books
Book Size :8 x 8.2 Inches
Printed in Chaman Enterprises New Delhi INDIA

DRIKUNG LABRANG
P.O.Kulhan Sahastradhara Road, Dehradun-248013
Uttarakhand, INDIA
Email: pohhdkc@gmail.com
Phone: + 91 1352607268